

**Összegző jelentés az
Iskolai Közösségi Szolgálat
monitori látogatásairól**

2022. szeptember

**Összeállította:
Lévainé Müller Katalin
Kalocsai Janka**

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	3
A monitorozott intézmények jellemzői	4
Az IKSZ céljai.....	5
Az IKSZ koordinátor.....	6
Az Iskolai Közösségi Szolgálat teljesítése iskolában.....	9
Az IKSZ lebonyolítása	16
A partnerintézmények	19
Megvalósítási nehézségek	22
A COVID járvány IKSZ-re gyakorolt hatása.....	22
Tanulói attitűdök	24
Jó gyakorlatok	29
Az IKSZ dokumentálása	30
Fejlesztési javaslatok.....	31
Összegzés	35

Bevezetés

A közösségi szolgálatot a 2012/2013-as tanévben vezették be az érettségi előfeltételeként. A 2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről alapján a középiskola elvégzését közvetlenül követő érettségi vizsgaidőszakban az érettségi vizsgák megkezdésének feltétele ötven óra közösségi szolgálat elvégzésének igazolása. A közösségi szolgálat „szociális, környezetvédelmi, a tanuló helyi közösségének javát szolgáló, szervezett keretek között folytatott, anyagi érdektől független, egyéni vagy csoportos tevékenység és annak pedagógiai feldolgozása”.

Az Iskolai Közösségi Szolgálat (továbbiakban: IKSZ) helyzetfelmérő – tanácsadó – támogató célú monitoring programjára 2015 óta évente kerül sor. A monitoring vizsgálatok elsődleges célja a program implementációjának támogatása, az intézmények segítése, valamint a célok végrehajtásának nyomonkövetése. Az IKSZ megvalósításához kapcsolódó monitoring vizsgálatra minden évben 40 közintézmény bevonásával kerül sor az Oktatási Hivatal (továbbiakban: OH) és a Nemzeti Pedagógus Kar (továbbiakban: NPK) együttműködésével.

Az intézmények kiválasztásánál szempont volt, hogy minden intézmény- és képzéstípus képviselője el tudja mondani véleményét, illetve az ország minden térségéből kapjunk érdemi válaszokat. A kutatás kismintán valósult meg, emiatt részletes reprezentativitási szempontok követésére ezúttal nem nyílt lehetőség.

Az intézménylátogatások a 2022 tavaszi félév folyamán zajlottak. Első körben az intézményeknek kiküldtünk egy online kérdőívet, majd a visszaérkezett válaszok alapján egy részletesebb vizsgálatra is sor került; intézményvezetői és koordinátori interjúk, valamint a diákokkal fókuszcsoporthoz interjúk készültek. A korábbi években a járványhelyzet miatt kizárólag online zajlottak ezek a felvételek, idén online és személyes formában is lehetőség volt a beszélgetések lebonyolítására. A monitori vizsgálatot végző kollégák továbbá áttekintették a szükséges hivatalos és tanügyi dokumentumokat is. A Jelentés e látogatások tapasztalatait összegzi azzal a céllal, hogy képet adjon a program szakmai megvalósításáról, valamint a vizsgálat alapján javaslatokat fogalmazzon meg az Iskolai Közösségi Szolgálat eredményesebb megvalósulása érdekében.

A monitorozott intézmények jellemzői

Intézménytípus szerint nézve a mintába került intézmények több, mint fele (23 db, 58%) hagyományos gimnázium, 4 db hat-, míg 2 db nyolcosztályos gimnázium volt. A mintába került iskolák negyede (10 db) többcélú intézmény, továbbá egy szakgimnázium vett részt a kutatásban. A kérdőívet a legtöbb esetben az intézmény igazgatója töltötte ki (15 db, 38%), de jelentős volt az igazgató-helyettesek, illetve az IKSZ-koordinátorok részvétele is (11, illetve 10 db, 28 és 25%). A kérdőív kitöltésében részt vettek még iskolatitkárok, valamint munkaközösség- és egyéb vezető beosztásúak is (4 db, 10%). A minta kialakításának jellegzetessége miatt minden megyében két-két iskolában folyt a felmérés.

1. táblázat: A monitoringkutatásban részt vett iskolák intézmény típusa és a kitöltők beosztása, N és %, N=40

	N	%
INTÉZMÉNYTÍPUS		
4 (5) évfolyamos gimnázium	23	58
6 évfolyamos gimnázium	4	10
8 évfolyamos gimnázium	2	5
Szakgimnázium	1	3
Többcélú intézmény	10	25
VÁLASZADÓ BEOSZTÁSA		
Igazgató	15	38
Igazgató-helyettes	11	28
IKSZ-koordinátor	10	25
Egyéb	4	10

Az IKSZ céljai

Egy program, fejlesztés sikerét jelentősen befolyásolja, hogy a gyakorlati megvalósítás során a kitűzött célok mennyire teljesülnek. Egy programot akkor nevezhetünk sikeresnek, ha megfelelő hatása van és a gyakorlatban is megvalósítható, működőképes¹. A gyakorlati megvalósíthatóság nagymértékben azon múlik, hogy az IKSZ-re hogyan tekintenek a pedagógusok, valamint a szolgálatban részt vevő diákok. Az IKSZ kapcsán kitűzött célokat a kérdőívben, valamint az intézményvezetővel, koordinátorral készült interjúk során is igyekeztünk feltérképezni.

Az online adatfelvételnél a résztvevőket arra kértük, hogy jelöljék meg az IKSZ három legfontosabb célját, ügyelve a célok sorrendiségére is. Első helyen egyértelműen a szociális érzékenyítés jelent meg: egyrészt a legnagyobb arányban választották ezt a szempontot a legfontosabb három közé (78%), másrészt a legnagyobb arányban tekintették az IKSZ legfontosabb céljának (58%). További fontos célként jelent meg az önkéntességre nevelés, a személyiségfejlesztés és a munka világával való ismerkedés is. Az önkéntességre nevelés a válaszadók közel felének, a személyiségfejlesztés és a munka világával való ismerkedés a válaszadók 35-40 százalékának jelent meg fontos IKSZ-célként. Az aktív állampolgárságra nevelés, az empátia és a szolidaritás fejlesztése, a pályorientáció vagy a közösségépítés kiegészítő célkitűzésként jelent meg, a válaszadók mindössze 15-23 százaléka szerint érdemes ezeket kiemelni a többi közül.

2. táblázat: Az IKSZ legfontosabb céljai (háromat lehetett választani), %, N=40

	1. helyen említette	2. helyen említette	3. helyen említette	Nem említette
Szociális érzékenyítés	58	8	12	22
Önkéntességre nevelés	20	15	13	52
Személyiségfejlesztés	5	20	15	60
Munka világával való ismerkedés	10	15	10	65
Aktív állampolgárságra nevelés	3	13	8	77
Empátia	0	13	10	77
Szolidaritás	3	3	15	79
Pályorientáció	0	13	5	82
Közösségépítés	3	3	10	85
Hagyományőrzés	0	0	3	97

A diákokkal folytatott fókuszcsoporthoz tartozó interjúk alapján is egyértelműen a szociális érzékenyítés jelent meg az az IKSZ céljai között első helyen, melyet a pályaválasztás segítése,

¹ HALÁSZ Gábor (2010): A pedagógiai rendszerek általános hatás- és bevalás vizsgálati rendszere. Nemzeti Tankönyvkiadó

pályaorientáció követett. Az empátia növelése és a közösségépítés is elsődleges szempont volt az IKSZ tevékenységek megvalósulása során.

A Jelentés második felében mutatjuk majd be, hogy ezek a célok mennyire valósulnak meg a gyakorlatban, vagyis, hogy az intézményvezetők, koordinátorok és diákok véleménye szerint az IKSZ hogyan járul hozzá a diákok különböző készségeinek fejlesztéséhez.

Az IKSZ koordinátor

A koordinátor az intézmény igazgatója által az IKSZ megszervezésére, lebonyolítására, a diákok felkészítésére felkért pedagógus. A koordinátor személyisége és hozzáállása jelentős hatást gyakorol az IKSZ sikerére; ha a koordinátor lelkes, segíti a diákokat a tevékenységek, valamint a fogadóintézmények kiválasztásában, kellő időt és energiát fordít a felkészítésre, érzékenyítésre, az IKSZ céljainak ismertetésére, akkor a diákok is sokkal motiváltabbak lehetnek az IKSZ teljesítésében. A diákok IKSZ programra való felkészítése ideális esetben tehát képzett, erre a feladatra kijelölt IKSZ-koordinátorok bevonásával történik, ugyanakkor az intézmények egy részében nincs megbízott koordinátor – főleg a kis létszámú intézményekben – hanem az osztályfőnökök látják el az IKSZ-szel járó teendőket. Az interjúkból kiderül, hogy az osztályfőnökök többsége jellemzően nincs felkészítve erre a feladatra, ők többnyire csupán az IKSZ adminisztrációs részét végzik, a társadalmi érzékenyítésre, az IKSZ céljainak megismertetésére alig tudnak időt fordítani.

Az online felvétel adatai szerint a kutatásba bevont iskolák több mint nyolctizedében van külön IKSZ koordinátor a nevelőtestület tagjai között. Az iskolák többségében (kb. 90%) a szervezési és adminisztratív tevékenységek alapfeladatokként jelennek meg az IKSZ koordinátor tevékenységében. Emellett minden második IKSZ-koordinátor foglalkozik érzékenyítéssel kapcsolatos pedagógiai feladatokkal és tízből négy esetben a reflexiós tevékenységekbe is bekapcsolódik.

3. táblázat: Az intézményi IKSZ koordinátor főbb munkaköri jellemzői, N és %, N=40

	N	%
VAN-E IKSZ KOORDINÁTOR		
Van	33	83
Nincs	7	17
HETI HÁNY ÓRÁBAN VÉGZI TEVÉKENYSÉGÉT*		
26 óránál kevesebb időszámban	13	45
26-32 óra közti időszámban	7	24
32 óra feletti időszámban	2	7
Egyéb	7	24
MILYEN FELADATAI VANNAK?* (többet lehetett választani)		
Szervezési	30	91
Adminisztratív	29	88
Pedagógiai (érzékenyítés)	16	48
Pedagógiai (reflexió)	13	39
Egyéb**	2	6

*Azok körében, akiknél van IKSZ koordinátor, érdemben válaszolók

**Említések: akcióterv készítése, beszámolók ellenőrzése, médiamegjelenés szervezése; osztályfőnökök felkészítése

Leginkább a megbízhatóság és a szervezői készség megléte indokolta, hogy pontosan kit kérjen fel az intézmény az IKSZ feladatok koordinációs tevékenységeinek ellátására. E két szempont az érintett (IKSZ-koordinátorral rendelkező) iskolák 61-61 százalékára jellemző. Az adminisztrációs precizitás – annak ellenére, hogy ahogy a fentiekben láttuk, a szervezői feladatok mellett elsősorban ezek a tevékenységek jelentkeznek – a koordinátorok kiválasztásánál csupán tízből négy esetben volt jellemző. A munkatársak nagy tapasztalata, hozzáértése a koordinátorok harminc százaléka, a relatíve alacsony terheltség kilenc százalék esetében volt fontos szempont a kiválasztáskor.

4. táblázat: Milyen tényezők játszottak szerepet a koordinátor kiválasztásánál? (többet lehetett választani), N és %, N=33*

	N	%
Megbízhatóság	20	61
Szervezői készség	20	61
Feladatul kapta	15	45
Adminisztrációs precizitás	13	39
Nagy tapasztalat	10	30
Hozzáértés	10	30
Önként vállalta	6	18
Kevés órája van	4	12
Kevésbé leterhelt	3	9
Egyéb	5	15

*Azok körében, akiknél van IKSZ koordinátor, érdemben válaszolók

Két tulajdonság tűnik elengedhetetlenül fontosnak ahhoz, hogy valaki jó IKSZ koordinátor legyen. Az egyik ilyen tulajdonság a jó szervezőkészség (70%), a másik pedig az, hogy az illető hitelesen járjon el a közösségért végzett feladatok esetében (64%). A diákok felé mutatott

empátia (39%) áll a képzeletbeli dobogó harmadik fokán, és ettől jelentősen elmarad, hogy a koordinátor jól ismerje a diákokat, vagy jó viszonyban legyen velük (24-27%). Az, hogy a közösségi szolgálat szervező munkatársa széles kapcsolati hálóval rendelkezzen csak az iskolák ötöde szerint fontos nagyon a jó feladatellátáshoz. A precizitás, illetve a jó adminisztrátori képesség csak az iskolák 15-15 százalékára szerint elengedhetetlen – mindez arra is rámutat, hogy bár a feladatok sokszor ilyen területen jelentkeznek (adminisztrációs), inkább az elhivatottság és a szervezői attitűd értékelődik fel.

5. táblázat: Az alábbi tulajdonságok közül melyik a két legfontosabb ahhoz, hogy valaki jó IKSZ koordinátor legyen? (kettőt lehetett választani) N és %, N=33*

	N	%
Jó szervező készség	23	70%
Hitelesség a közösségért végzett feladatokban	21	64%
Empátia a diákok felé	13	39%
Jó viszonyban legyen a diákokkal	9	27%
Jól ismerje a diákokat	8	24%
Széles kapcsolati háló	6	18%
Precizitás	5	15%
Jó adminisztrátor	5	15%
Egyéb	0	0%

**Azok körében, akiknél van IKSZ koordinátor, érdemben válaszolók*

Az IKSZ koordinátor megbecsültsége csak ritkán fejeződik ki „kézzel fogható” elismerésben. Néhány iskolában szóbeli elismerést kapnak a tantestület tagjai előtt, ritkábban a diákok előtt is megköszöni a munkájukat az intézmény vezetősége. A vizsgált iskolák harmadában nem részesül elismerésben a koordinátor. Órakedvezmény kb. minden tizedik iskolában jellemző, míg más feladatok alóli mentesítés vagy kiegészítő anyagi támogatás csak a vizsgálatba került iskolák töredékében gyakorlat.

6. táblázat: Ön szerint milyen az IKSZ koordinátor megbecsültsége az iskolában? N és %, N=33*

	N	%
Szóbeli elismerést kap a tantestület előtt	14	42
Semmilyen elismerést nem kap	12	36
Órakedvezményt kap	4	12
Más feladatok alól mentesül	1	3
Plusz illetmény-kiegészítést, anyagi támogatást kap	1	3
Szóbeli elismerést kap az egész intézmény előtt	1	3

**Azok körében, akiknél van IKSZ koordinátor, érdemben válaszolók*

Az Iskolai Közösségi Szolgálat teljesítése iskolában

Az interjúk alapján az intézmények valamivel kevesebb, mint felében volt valamilyen formában előzménye a közösségi szolgálatnak, mely leginkább az iskolai rendezvényeken való segédkezdést, az intézmény rendben tartásához kapcsolódó tevékenységeket, sporteseményeken való szervezői részvételt jelentette. Főként az egyházi intézményekben szeretetszolgálat címen végeztek a tanulók adománygyűjtést, szociális segítői feladatokat, környezetvédelmi tevékenységeket, melyet a következő interjúrészletben is olvashatunk:

„Az IKSZ program indulása előtt is aktívan együttműködtünk néhány segítő szervezettel (pl.: Máltai Szeretetszolgálat), ami intézményünk jellegéből is adódik. Ezt bővítettük tovább a program bevezetésével.”

Az iskolák nagy többségében igaz, hogy valamilyen mértékben sikerült hozzáilleszteni az intézmény jellegéhez, hagyományaihoz az IKSZ programját. Teljes mértékű adaptációról a megkérdezettek 43 százaléka, részleges illesztésről 45 százaléka számolt be.

A kutatásban résztvevők többsége – kétharmada – szerint az IKSZ az intézmény vezetőségétől ugyanolyan figyelmet kap, mint az iskolában megvalósuló többi program. Ennél nagyobb fókuszot érzékel az iskolák közel negyede, kisebbet pedig az intézmények tíz százaléka.

7. táblázat: Véleménye szerint az intézmény vezetősége milyen figyelmet szentel az IKSZ-nek? N és %, N=40

	N	%
Kevesebb figyelmet kap, mint az iskolában megvalósuló egyéb programok	4	10
Ugyanolyan figyelmet kap, mint az iskolában megvalósul egyéb programok	27	67
Kiemelt figyelmet kap az iskolában	9	23

A diákokkal folytatott fókuszcsoportos beszélgetések alapján a közösségi szolgálatot jellemzően „50 óra”, „közösségi szolgálat”, „közösségi munka”, illetve „önkéntesség” néven említik egymás között a diákok. Három intézménynél a „közmunka” elnevezést is használták, ugyanakkor az interjúk alapján azt lehetett látni, hogy a diákok nem kapcsolnak pejoratív értelmet az elnevezéshez; a három intézmény közül kettő iskolában kifejezetten lelkesen nyilatkoztak a diákok a közösségi szolgálatot illetően.

A kutatásba bevont iskolák képviselői szerint az IKSZ intézményi tevékenységéhez szinte minden esetben kapcsolódott valamilyen helyi, regionális, esetleg országos civil szervezet, sportegyesület. Az önkormányzatok az iskolák közel kétharmadában, az intézményfenntartók az iskolák alig háromtizedében vettek részt a program megvalósításában. A Pedagógiai Oktatási

Központok – feladataik jellegéből fakadóan - csak elvétve kapcsolódnak be a közösségi szolgálati tevékenység szervezésébe, lehetőség biztosításába.

8. táblázat: Mely intézmények, szervezetek kapcsolódnak valamilyen módon az IKSZ intézményi tevékenységéhez? (többet lehetett választani) N és %, N=40

	N	%
Helyi vagy regionális civil szervezet	36	90
Önkormányzat	25	63
Fenntartó	11	28
POK	2	5
Egyéb*	8	20

*Említések: egyházak, egyházi szervezetek (3 intézmény), sportegyesületek (2 intézmény), egyéb (3 intézmény)

Az IKSZ területek szinte mindegyik intézményben két fókuszhoz biztosan kapcsolódnak: egyrészt kulturális és közösségi programokhoz, feladatokhoz, másrészt szociális és/vagy jótékonyági tevékenységekhez. A két terület valamelyikét gyakorlatilag mindegyik intézmény említette. Az iskolák háromnegyedében a közösségi szolgálat programjához olyan tevékenységek kapcsolódtak, amelyek a környezet- vagy természetvédelmi, illetve oktatási feladatokhoz, területekhez illeszkedtek. Az iskolák több mint felére (60%) jellemző, hogy valamilyen speciális célcsoport (óvodások, SNI-tanulók, idős emberek) tagjait érintő közös sport- és szabadidős programok szervezésében, lebonyolításában segédkeznek az IKSZ-ben résztvevő diákok. Az iskolák felében (48%) az IKSZ kapcsolódott az egészségügy, harmadában a katasztrófavédelem, háromtizedében pedig a bűn- és balesetmegelőzési területhez.

9. táblázat: Milyen területen valósultak meg az iskolában IKSZ tevékenységek? (többet lehetett választani) %, N=40

	N	%
Kulturális és közösségi	38	95
Szociális és jótékonyági	37	93
Környezet- és természetvédelmi	30	75
Oktatási	29	73
Óvodás korú, SNI, idős emberekkel közös sport- és szabadidős programok	24	60
Egészségügyi	19	48
Katasztrófavédelmi	14	35
Bűn- és balesetmegelőzési	12	30

Az IKSZ-szel kapcsolatos dolgokról az iskolák nagy többségében (83%) rendszerint szóban történik a kommunikáció. Kizárólag online az iskolák tizedében, egyesesen – az adott témától függően – nagyjából hasonló nagyságrendben oldják meg leggyakrabban a kapcsolattartást. Mindemellett az IKSZ-szel kapcsolatos tudnivalókat, tájékoztatókat több csatornán is elérhetővé teszik. Az iskolák több mint felében e-mailben küldenek tájékoztatókat, 40-40 százalékában pedig az intézmény honlapján vagy a Facebookon teszik közzé az információkat. A leggyakrabban alkalmazott offline tájékoztatási módszer az iskolai falújság, az ebben rejlő

lehetőségeket szintén tízből négy intézmény használja ki. A Messenger 33 százalék, illetve a kézhez kapott nyomtatott tájékoztatófüzet az iskolák 28 százalékában fordul elő. Viszonylag sokan említettek egyéb csatornákat is, ezek közül a személyes tájékoztatást, ill. a Kréta rendszeren keresztül történő üzenetátadást érdemes kiemelni.

10. táblázat: Az intézmény tanulóit milyen csatornákon tájékoztatják az IKSZ-szel kapcsolatos tudnivalókról, lehetőségekről? (többet lehetett választani) N és %, N=40

	N	%
E-mailen	22	55
Az intézmény honlapján	16	40
Facebookon	16	40
Faliújságon	15	38
Messengeren	13	33
Kézhez kapott nyomtatott tájékoztató lap/füzet segítségével	11	28
Egyéb*	17	43

**Említések: személyesen (7 intézmény), Kréta rendszer (3 intézmény), más online felület (2 intézmény), osztályfőnökökön keresztül (3 intézmény), iskolarádió*

A kutatásba bevont iskolák között gyakorlatilag nem volt olyan, ahol ne fordult volna elő, hogy a közösségi szolgálati tevékenység az intézmény falain belül valósulna meg. Igaz, a legtöbb esetben (51%) ez a kötelezően előírt idő ötödét sem éri el, azaz bár gyakori, mégsem jelentős mértékű a közösségi szolgálat iskolában történő teljesítése.

7. táblázat: A tanulók átlagosan hány órát teljesítenek az iskolán belül? N és %, N=40

	N	%
1–5 órát	9	23
6–10 órát	11	28
11–15 órát	3	8
16–20 órát	5	13
21–25 órát	9	22
26–30 órát	0	0
31–35 órát	2	5
36+ órát	0	0
Egyet sem	1	2

Az Iskolai Közösségi Szolgálathoz kapcsolódó tevékenységek leginkább valamilyen üzemeltetési, kisegítő munkához kapcsolhatók – például könyvtár- és szertárrendezés, udvartakarítás vagy hulladékgyűjtés. Számos esetben IKSZ tevékenységnek sorolják be az iskolai rendezvényeken való segítő közreműködést vagy a külső rendezvényeken való fellépést is. Az IKSZ céljaihoz szorosabban illeszkedő, de az iskolán belül megszervezhető tevékenységek közül a korrepetálás a leggyakrabban (51%) előforduló tevékenység, a többit leginkább csak eseti jelleggel említették (pl. informatikaoktatás időseknek, sérült tanulók fogadása stb).

8. táblázat: Milyen intézményen belüli IKSZ tevékenységeket szervez az intézmény? (többet lehetett választani) N és %, N=39*

	N	%
Könyvtár- és szertárrendezés	34	87
Iskolai rendezvényeken (pl. szalagavató, bál) való tevékenység	33	85
Külső rendezvényeken való fellépés	27	69
Udvartakarítás	22	56
Korrepetálás	20	51
Hulladékgyűjtés	18	46
Többcélú intézményen belüli feladatok	11	28
Informatikaoktatás időseknek	2	5
Egyéb**	5	13

*Azok körében, ahol előfordult, hogy akár egy órát is az iskolában teljesítettek

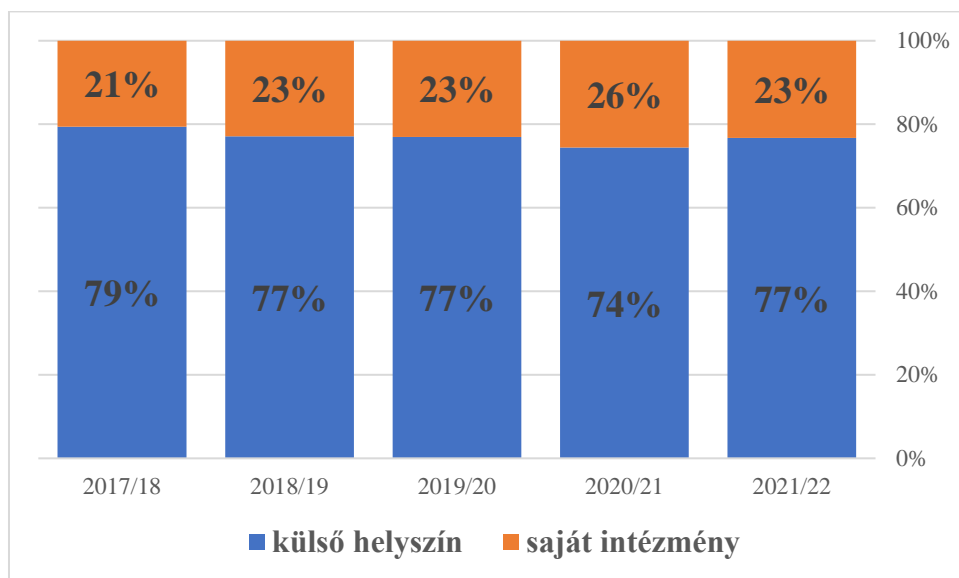
**Említések: alsós diákok kísérése; DÖK programjainak segítése; tanulmányi versenyszervezés; sérült tanulók fogadása; pályaaorientációs feladatok; felvételiző tanulók fogadása; táboroztatás

Az érintett iskolák összességében elégedettek (95%) – sőt, teljes mértékben elégedettek (70%) – a közösségi szolgálati tevékenységek intézményen belüli megvalósításával, ugyanakkor többen is jelezték, hogy lenne javaslatuk a program intézményen belüli végrehajtásának fejlesztésére vonatkozóan. Ezzel kapcsolatosan megjegyzendő, hogy volt olyan vélemény is, mely szerint az IKSZ intézményen belüli megvalósítása inkább ideiglenes kényszerhelyzet, a digitális oktatás és a COVID-járvány eredménye. Az iskolán belüli feladatbővítési javaslatok közül a legtöbb arra vonatkozott, hogy hasznosnak tartanának egy olyan lehetőséget, melynek keretén belül alsós tanulókat, kisdíákokat mentorálnának, korrepetálnának a közösségi szolgálatot teljesítők; illetve különböző iskolai vagy családi, közösségi programokat szerveznének meg. Volt olyan javaslat, ami egyfajta horizontális bővítést célt meg. A javaslat szerint egyrészt be kellene vonni a szaktanárokat is, másrészt a kerettantervhez köthető szakórai feladatokhoz kapcsolódó tevékenységeket kellene kitalálni. Többen hiányolták, hogy nincs meg a belső nyilvánossága a programnak, nincs olyan fórum, ahol a tanulók elmondhatnák mit végeztek, illetve milyen tapasztalatot szereztek. A kérdés kapcsán több nehézség, probléma is megfogalmazódott a közösségi szolgálat intézményen belüli megvalósításával kapcsolatban. Egyrészt említették, hogy olyan magasak a tanulói óraszámok, hogy a diákok figyelme, érdeklődése elvesz a közösségi szolgálatról. Másrészt a COVID miatt bevezetett tantermen kívüli digitális oktatás lezárultát követően újra ki kell alakítani az együttműködés kereteit a diákokkal, illetve motiválni kellett a tanulókat az önkéntességre. Harmadrészt pedig sokszor tervezési nehézségekkel szembesültek az iskolák: ez azt jelenti, hogy mikorra kiderült, hogy szükség lenne intézményi közösségi szolgálati tevékenységre, addigra már lezárultak azok az iskolai programok, amikben szerepet lehetett volna vállalni.

A köznevelési információs rendszerben (KIR) is gyűjtenek a közösségi szolgálathoz kapcsolódóan évenként az óraszámok teljesítésére, illetve az intézményen belüli és kívüli teljesítések óraszámára vonatkozóan is adatokat.

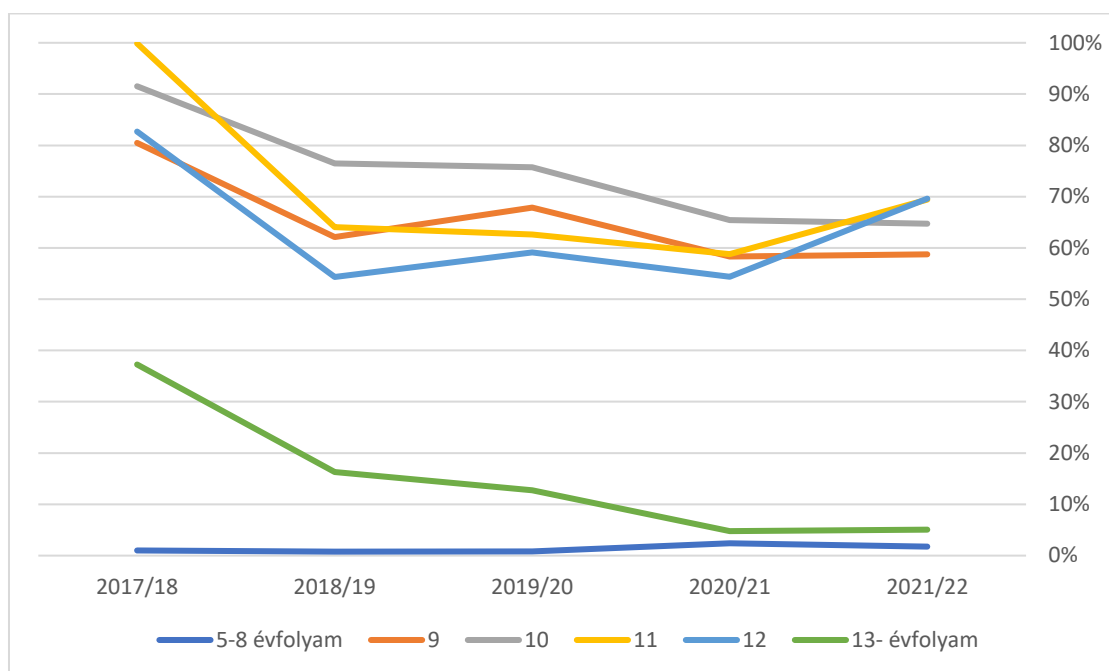
Ezek alapján elmondható, hogy az IKSZ teljesített óraszámainak több, mint háromnegyedében külső helyszíneken valósulnak meg a tevékenységek. Az intézményen kívüli és belüli teljesítések aránya nagyjából hasonlóan alakult minden évben, a pandémia miatti lezárások és bizonytalanságok hatása csak kis mértékben és csak egy tanévben (2020/2021) módosított a korábbi és azt követő arányokon: valamelyest megnőtt az iskolai helyszíneken teljesített óraszámok aránya.

1. ábra: Iskolán belüli és iskolán kívüli teljesítések aránya

Megvizsgáltuk, hogy évente hogyan alakultak a különböző évfolyamokon az IKSZ teljesítések. Az adatok alapján elmondható, hogy a diákok nagy része a 9-12 évfolyamon teljesítette az IKSZ kötelezettségét, a „törzsidőn” (9-12 évfolyam) kívüli teljesítések aránya viszonylag csekély volt. Az évfolyamok részvétele a programban lényegében nem különbözött egymástól. Az elmúlt négy év tendenciájában csupán annyi látszik, hogy a gimnáziumi tanulmányok első két évében valamivel kisebb, utolsó két évében valamivel nagyobb hangsúly kerül az IKSZ teljesítésére. Annak érdekében, hogy ne az érettségi vizsga évében valósuljon meg az IKSZ óraszámainak teljesítése, célszerű lenne arra motiválni az iskolákat, hogy a diákok a 9-11. évfolyamban teljesítsék az 50 óra nagyobb hányadát.

2. ábra: IKSZ óraszámok teljesítése évfolyamonként

Ha a különböző háttérváltozók (településtípus, elhelyezkedés és fenntartó) szerint nézzük meg az IKSZ teljesítések alakulását² azt láthatjuk, hogy településtípus szerint vizsgálva nincs szignifikáns különbség az egyes településtípusok között az IKSZ tevékenységek iskolán belüli és kívüli óraszámait tekintve, míg megyék szerint nagyobb szórások látszódnak. Nógrád és Vas megyében az IKSZ tevékenységek mintegy kilenczede külső helyszínen valósul meg, míg Komárom-Esztergom, Győr-Moson-Sopron és Tolna megyében a saját intézményben végezhető IKSZ tevékenységek nagyobb szerepet kapnak a többi megyében működő gimnáziumi gyakorlathoz képest.

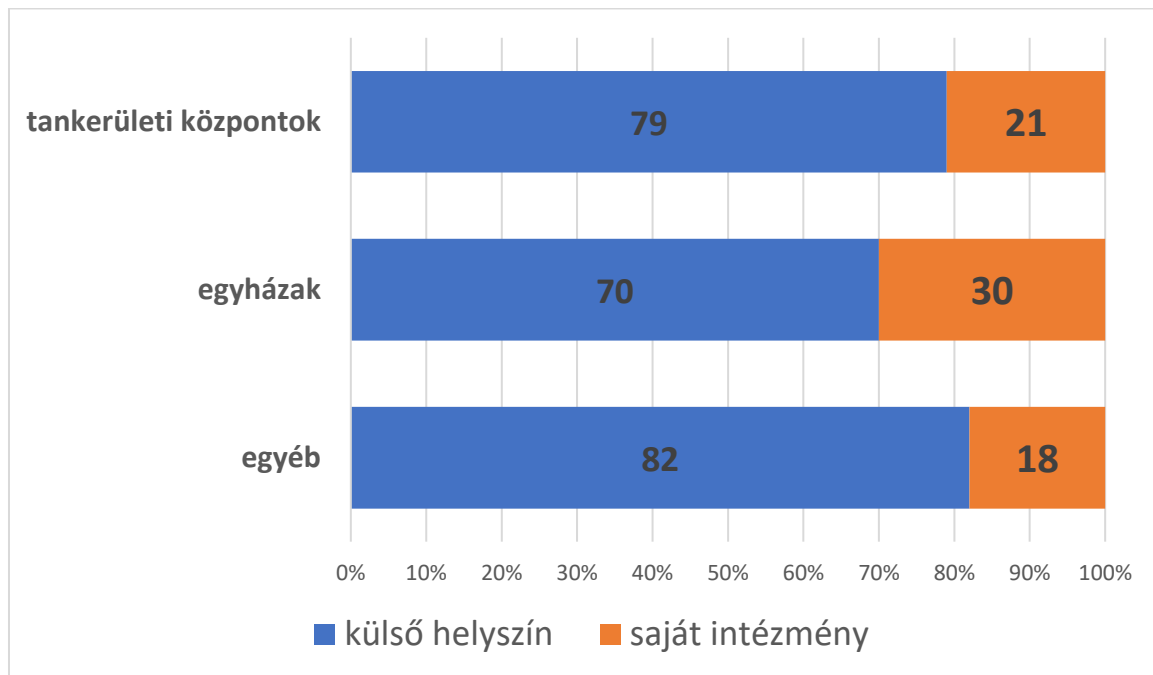
² A településtípus, megye és fenntartó szerinti összevetés a 2021/2022-es tanévre vonatkozik.

13. táblázat: IKSZ iskolán belüli és kívüli teljesítések alakulása megyénként (a szignifikáns eltéréseket pirossal jelöltük)

Megye	Külső helyszín	Saját intézmény
Bács-Kiskun	75%	25%
Baranya	77%	23%
Békés	81%	19%
Borsod-Abaúj-Zemplén	77%	23%
Budapest	77%	23%
Csongrád-Csanád	80%	20%
Fejér	76%	24%
Győr-Moson-Sopron	70%	30%
Hajdú-Bihar	78%	22%
Heves	80%	20%
Jász-Nagykun-Szolnok	75%	25%
Komárom-Esztergom	68%	32%
Nógrád	89%	11%
Pest	73%	27%
Somogy	78%	22%
Szabolcs-Szatmár-Bereg	76%	24%
Tolna	70%	30%
Vas	91%	9%
Veszprém	80%	20%
Zala	80%	20%

Az iskolák fenntartói szerint is éles különbségeket láthatunk az IKSZ iskolán belüli és kívüli teljesítések arányát tekintve. Az egyházi fenntartású iskolákban – vélhetően az IKSZ bevezetését megelőző korábbi gyakorlatokra támaszkodva – az iskolán belüli teljesítések nagyobb szerepet kapnak, míg az egyéb fenntartású iskolákban kevésbé támaszkodnak az IKSZ teljesítések során a saját intézményre. Ezekben az intézményekben nagyobb szerepet kapnak az iskolán kívüli IKSZ tevékenységek.

3. ábra: Az IKSZ külső és belső teljesítésének aránya fenntartók szerint (százalék)

Az IKSZ lebonyolítása

Az IKSZ tevékenységet megelőző felkészítés, valamint a szolgálat lezárása az elvégzett tevékenységekre való reflexió, az élmények, tapasztalatok rendszerezése és feldolgozása a program meghatározó eleme. Fontos, hogy a felkészítésnek legyen érzékenyítő része, ami az IKSZ céljainak megértésén keresztül nagyban hozzájárulhat a diákok motivációjának növeléséhez.

A felkészítés és feldolgozás maximális időkerete 5 óra, de a monitoring tapasztalatai azt mutatják, hogy 3 óra mindenképp szükséges a tapasztalatok átbeszélésére és feldolgozására. Ezekon a reflexiós alkalmakon a diákok nemcsak a saját élményeiken keresztül tanulnak, hanem a mások által elmesélt élmények által is gazdagodhatnak.

Az IKSZ-hez kapcsolódó felkészítést-érzékenyítést szinte minden iskolában megszervezték (két válaszadó intézmény esetében nincs erről információnk). Az iskolák több mint felében (55%) mindössze két órát szántak erre, ugyanakkor mivel az iskolák negyede ennél jóval nagyobb teret szánt az előkészületeknek, a mintára vonatkoztatott átlag 2,7 óra körül alakult. A közösségi szolgálat lezárásához kapcsolódó, a reflexiót, feldolgozást segítő tevékenységekre ennél valamivel kevesebb lehetőség kínálkozott (átlag 2,6 óra). Az iskolák közel ötödében (18%) semmilyen ilyen irányú tevékenység nem zajlott. Mind a felkészítő, mind pedig a lezáró

órákra többségében egyaránt jellemző volt, hogy szervezése osztályszinten történik. Egyéni foglalkozás csak a lezárás kapcsán fordult elő (az iskolák 15 százalékában).

14. táblázat: Hány órában szervezi az intézmény az IKSZ-hez kapcsolódó... N és %, N=40

	N	%
FELKÉSZÍTÉST, ÉRZÉKENYÍTÉST?		
1	12	30
2	10	25
3	5	13
4	1	2
5	10	25
NV	2	5
FELDOLGOZÁST, LEZÁRÁST?		
1	11	28
2	7	18
3	8	20
4	0	0
5	6	15
5-nél több	1	2
Nem szerveznek feldolgozást, lezárást	7	18

Az interjúk alapján a diákok IKSZ-hez kapcsolódó felkészítésére jellemzően az osztályfőnöki órák alatt került sor, míg a szülők tájékoztatása az első szülői értekezleten történt. A tanulók felkészítése során általában tájékoztatták a tanulókat a közösségi szolgálattal kapcsolatos főbb tudnivalókról, az adminisztrációhoz szükséges dokumentumok kezeléséről, illetve a választható területekről. A kutatásba bevont iskolák képviselői szerint a felkészítés érzékenyítő része azonban sok esetben háttérbe szorult, az IKSZ-hez kapcsolódó általános tájékoztatás töltötte ki a felkészítés jelentős részét. Ennek ellenkezőjére is akadt példa, volt ahol a hatékonyság növelése érdekében még külső szakembereket is bevontak az érzékenyítés folyamatába.

„A koordinátor feladata az érzékenyítésben való részvétel, melyet osztályfőnöki óra keretein belül tartanak, mely programnak részesei továbbá az iskolapszichológus, a családsegítő, valamint a fejlesztő tanárok. Az érzékenyítő foglalkozáson rajzolódik ki igazán a diákok érdeklődési köre, hogy mely terület(ek)en szeretnék teljesíteni a közösségi szolgálatot, melyet orientációs kérdőívvel mérünk fel. Ezután megkapják a tanulók a jelentkezési lapokat, valamint a szülők a szülői nyilatkozatot.”

„A szociális érzékenyítés elmélyítésére és a hozzá kapcsolódó ismeretek hatékonyabb megszerzésére szakembereket hívunk meg, akik megismertetik őket például azzal, hogy milyen egy sérült felnőttel vagy gyerekkel foglalkozni. Ennek kapcsán meglátogatunk olyan intézményeket, ahol ezeket az ismereteket felhasználhatják a gyakorlatban is. Beleláthatnak a

sérült emberek mindennapjaiba, találkozhatnak autista vagy éppen vak gyerekekkel, felnőttekkel.”

A feldolgozás, reflexió menetére az interjúk alapján három jellemző példát találtunk; a legtöbb iskolában, - ahogy korábban is említettük - osztályfőnöki óra keretében, osztály szinten osztották meg egymással a diákok az IKSZ teljesítése során szerzett tapasztalatokat. A második esetben, - mely a legkevésbé tűnik hatékonynak a három példa közül - a feldolgozásnak nem volt szervezett kerete, hanem jellemzően évközben négyszemközt osztották meg a diákok az osztályfőnökükkel a tapasztalatokat, esetleg problémákat. Harmadik csoportba azok az intézmények tartoztak, melyek valamilyen egyéb módszert (prezentáció, portfólió stb.) is bevontak a feldolgozás folyamatába, illetve több esetben nem osztály- hanem évfolyam, vagy szélesebb körben történt az IKSZ tapasztalatainak, élményinek a feldolgozása. A monitoring során egy olyan intézményt találtunk, mely a fogadóintézmények képviselőit is meghívta a reflexiós alkalmakra, mely gyakorlat a pedagógusok szerint jelentősen hozzájárul a diákok motivációjának növeléséhez. Ezek a reflexiós gyakorlatok példaként szolgálhatnak a többi intézmény számára is.

„Azok a tanulók, akik vállalják az osztályfőnökkel, koordinátorral egyeztetve, hogy megosztják a tapasztalataikat az egész évfolyammal, és az alsóbb évesekkel, bemutatják prezentációikat, tanúságot tesznek. Ez segít ráhangolódni egy-egy területre, hitelességénél fogva mintaértékű, és példát állít a lelkiismeretes munkavégzés lehetőségének. A tizedikesek zárórendezvényén a diáktársak tanúságtételei mellett részt vesznek a fogadó intézmények képviselői is, és átfogó értékelést adnak a tanulók munkájáról, a tapasztalatokról, a tanulságokról. A kiemelkedő munkát végzett tanulók könyv- és oklevél jutalomban részesülnek. A zárórendezvényen az elkészült portfóliók is szerepet kapnak, az igazgatónő, a koordinátorok, az osztályfőnökök és a diáktársak további ismereteket szerezhetnek a friss élményekből. Ez a háromórás közös foglalkozás a szeretetszolgálati történések feldolgozását szolgálja, majd az eltelt év további részleteit és tapasztalatait a szakterületi kis csoportokban beszélik át.”

A monitoring megerősítette az érzékenyítés és reflexió jelentőségét; azokban az iskolákban, ahol kellő időt és energiát szántak az érzékenyítésre reflexióra, illetve ahol megfelelő tartalommal töltötték fel ezeket az alkalmakat, ott a diákok nagyobb arányban tekintettek élményként, hasznos tevékenységként az IKSZ-re valamint a diákok motivációja is magasabb volt, mint azokban az intézményekben, ahol erre nem fordítottak kellő figyelmet.

A partnerintézmények

A partnerintézmény vagy fogadói intézmény „ahol a tanuló a közösségi szolgálatot teljesíti. A szolgálat teljesítése iskolán, intézményen belül, civil vagy nonprofit szervezetnél, állami, önkormányzati, egyházi intézménynél, szervezetnél, illetve magánszemélynél is szervezhető.”

A monitoring látogatások alapján a legnépszerűbb fogadóintézmények között menhelyek, alapítványok, óvodák, táboroztatási lehetőségek által biztosított programok, múzeumok szerepeltek. Az interjúk alapján a legtöbben olyan szervezetet igyekeztek választani, ahol úgy érezték, hogy valóban lényeges segítő munkát végezhetnek. A tanulók többször is kiemelték az interjúk során mennyire fontos számukra, hogy hasznosnak érezzék magukat, hasznos tevékenységet végezzenek a közösségi szolgálat ideje alatt.

Az előző tanévre jellemző, hogy az aktív fogadószervezetek többsége vagy civil szerveződés volt (44%), vagy pedig valamilyen állami szervezet (31%). Az egyházi szervezetek súlya ezeknél jóval kisebb (15%), a forprofit szervezeteké pedig egészen elhanyagolható (2%).

15. táblázat: Fogadószervezetek főbb jellemzői, N és %, N=40

	N	átlag
Hány fogadószervezettel tart kapcsolatot az intézmény?	37	134 db
Előző tanévben hány fogadószervezetnél teljesítettek szolgálatot az IKSZ-es tanulók?	34	72 db
Ezeknek a szervezeteknek hány százaléka <i>állami szervezet</i> ?	31	31%
Ezeknek a szervezeteknek hány százaléka <i>civil szervezet</i> ?	31	44%
Ezeknek a szervezeteknek hány százaléka <i>egyházi szervezet</i> ?	31	15%
Ezeknek a szervezeteknek hány százaléka <i>forprofit szervezet</i> ?	31	2%
Ezeknek a szervezeteknek hány százaléka <i>egyéb szervezet</i> ?	31	7%

A fogadóintézmények kiválasztására a vizsgált iskolák többségében alapvetően háromféleképpen került sor. Egyrészt a diákok ajánlottak fogadóhelyeket (azaz ők korábban leszervezik azokat maguknak), másrészt a szülők ajánlottak fel különböző lehetőségeket, harmadrészt pedig maguk a fogadóintézmények keresték meg az iskolákat és jelentkeztek a közösségi szolgálat helyszínéül (78-88%). Ezeknél ritkábban, de még mindig az iskolák negyven százalékában a koordinátor, 35 százalékában az intézményvezető ajánlott fogadóhelyet. Az IKSZ központi portálja, vagy a POK-ok elektronikus felületei csak az esetek töredékében jelentettek valós segítséget a fogadóintézmények keresésekor. A megjelölt egyéb lehetőségek az önkormányzat, a felsős tanári kollégium, illetve egyéb szervezetek támogató hozzáállására utalnak (melyek a számosságból eredően szintén sporadikusak).

16. táblázat: Jellemzően hogyan kerül sor a fogadóintézmények kiválasztására? (többet lehetett választani) N és %, N=40

	N	%
Diákok ajánlatával	35	88
Szülők ajánlatával	33	83
Fogadóintézmények jelentkezésével	31	78
Koordinátor ajánlatával	16	40
Intézményvezető ajánlatával	14	35
Online felületek segítségével (IKSZ portál, POK felületei stb.)	3	8
Egyéb	3	8

A járvány alatti időszak némileg megváltoztatta a fogadószervezetek összetételét; a diákok lakóhelyén, a kistelepüléseken több új kapcsolat alakult ki. Ennek oka, hogy a tanulók sok esetben nem tudták a tanórák utáni elfoglaltságok közé beszorítani a közösségi szolgálat teljesítését, hanem inkább a helyben hétvégéken végezhető, illetve a nyári munkákat részesítették előnyben.

Mindazonáltal a fogadóhelyek felkutatása összességében nem jelentett problémát az iskolák vagy a tanulók számára. A kutatásban részt vett iskolák képviselőinek 68 százaléka szerint egyáltalán nem jelentett, 25 százaléka szerint pedig inkább nem jelentett problémát a közösségi szolgálat fogadóhelyeinek felkutatása és mindössze tíz százalék alatt marad azon iskolák aránya (8%), ahol kismértékű problémát okozott ez a feladat. Jellemző módon igen sok kapcsolatot alakítottak ki az elmúlt években az iskolák a potenciális fogadóhelyekkel. Ezt mutatja, hogy a vizsgált intézményeknek átlagosan 134 db fogadószervezettel van kapcsolata. E kapcsolatok többsége meglehetősen aktívnak tekinthető, hiszen a tavalyi tanévben ennek több mint felével (átlagosan 72 szervezettel) volt élő munkakapcsolat is.

Az iskolák többségében a fogadószervezetek száma folyamatosan nő, ami egyre nagyobb kihívás elé állítja az oktatási intézményeket, mivel a velük való kapcsolattartás is egyre több időt vesz igénybe. Az interjúalanyok egybehangzó véleménye szerint érdemes szűkíteni a partnerszervezetek körét, főleg a régóta nem ápoltságokat, mert nehéz figyelemmel kísérni a teljesítést. Több iskolában is elhangzott, hogy a jövőben kevesebb partnerszervezettel, nagyobb rálátást szeretnének elérni a külső teljesítéseknél.

A fogadószervezetekkel való kapcsolattartás fontos része az IKSZ minőségbiztosításának. A fogadószervezetek visszajelzései alapján láthatjuk, hogy a tanulók hogyan végezték tevékenységüket, mennyire voltak elégedettek velük a fogadószervezetek. Ennek ellenére a monitoring vizsgálatból kiderül, hogy a fogadószervezetek visszajelzéseinek nincs kialakított rendszere, az intézmények többsége csak elvélve kapott visszajelzést a tanulók munkájáról. Jelenlegi adataink alapján csak az iskolák 13 százaléka jelezte, hogy a legtöbb

fogadóintézménytől érkezett valamilyen visszajelzés; 78 százalék esetén pedig a fogadóhelyi reflexió ad-hoc és ritka volt. Minden huszadik intézmény szembesült azzal, hogy csak probléma esetén kaptak visszajelzést, és nagyjából ilyen arányban voltak azok az iskolák is, amelyek egyáltalán nem értesültek a fogadóintézmények tapasztalatairól.

17. táblázat: Érkezik-e a fogadóintézményektől visszajelzés a tanulókra vonatkozóan? N és %, N=40

	N	%
Igen, a legtöbb fogadóintézménytől érkezik visszajelzés	5	13
Igen, de csak probléma esetén	2	5
Igen, előfordul, de nem jellemző	20	50
Ritkán szokott csak visszajelzés érkezni	11	28
Nem érkezik visszajelzés	2	5

A kapcsolatépítést, kapcsolatfenntartást célszerű abba az irányba fejleszteni, hogy rendszeresen érkezzen visszajelzés a fogadóintézményektől a közösségi szolgálat teljesítését követően. A visszajelzések szervezett keretének bevezetése azért is lenne fontos, mert a diákinterjúkból egyértelműen kirajzolódott, hogy fontos a diákok számára a visszacsatolás, illetve nem elhanyagolható, hogy a fogadóintézmények reflexiói pozitívan hatnak az diákok IKSZ tevékenységeinek motivációra is. Ennek jó példája lehet az a fogadószervezet, ahol a diákok oklevelet kaptak a közösségi szolgálat során nyújtott teljesítményért.

Jelen időszakban csak a mentort igénylő feladatok kapcsán van jogi szempontból szükség az együttműködési megállapodásra, a pedagógusok elmondása alapján az intézmények többsége ragaszkodik az együttműködési megállapodás megkötéséhez, leginkább az átláthatóság miatt (rögzítésre kerüljenek a gyerekek által végzendő feladatok), illetve keretet adjon a tevékenységnek.

A fogadószervezetekkel a pedagógusok és a diákok is jellemzően elégedettek voltak. A diákok elmondása szerint a legtöbb helyen barátságosak és segítőkészek voltak az ott tartózkodásuk alatt.

A fogadó intézményekkel kapcsolatos hiányoknál a felkészületlenséget említették leginkább; a pedagógusok több esetben is tapasztalták, hogy a szervezetek nincsenek tisztában a diákoknak adható feladatok jellegével. A diákok a felkészületlenség mellett a visszajelzés hiányát emelték ki a fogadó szervezetekkel kapcsolatos problémáknál.

Megvalósítási nehézségek

Számos nehézség gátolhatja az Iskolai Közösségi Szolgálat megvalósítását. A legtöbb intézmény – a kutatásban résztvevők több mint fele (53%) – két tényezőt említett meg: az időhiányt és a járványhelyzetet. Nem ilyen jelentős, de gyakori nehézségnek tűnt (43%) a diákok motivációhiánya, a fogadószervezetek felkészítésének hiánya (33%) vagy az adminisztrációs nehézségek (25%). Az iskolák közel tizede nem jelölt meg különösebb veszélyeztető tényezőt.

18. táblázat: Melyek Ön szerint a program sikeres megvalósítását leginkább veszélyeztető tényezők? (többet lehetett választani) N és %, N=40

	N	%
Időhiány	21	53
Járvány	21	53
A motiváció hiánya a diákok részéről	17	43
A felkészítés hiánya a fogadó szervezeteknél	13	33
Adminisztráció	10	25
Tisztázatlan célok	7	18
A motiváció hiánya a pedagógusok részéről	7	18
Hasznos tevékenységötletek hiánya	7	18
A fogadóhelyek kapacitásának hiánya	6	15
Nagy diáklétszám	5	13
A felkészítés hiánya a pedagógusoknál	3	8
Fogadó intézmények túl nagy létszáma	1	3
Nincs ilyen tényező	3	8

A COVID járvány IKSZ-re gyakorolt hatása

A pandémiás helyzet nagymértékben megnehezítette, illetve bizonyos területeken lehetetlenné tette a közösségi szolgálat megszervezését, megvalósítását. A járvány következtében leszűkült a külső tevékenységek köre, minden intézmény jelezte, hogy a járvány hullámai idején ugrásszerűen lecsökkent a teljesített órák száma. Ugyanakkor az intézmények többségében kialakított gyakorlat eredményeképpen a végzős osztályoknak – eltérően a tavalyi eredményekhez képest - ez nem jelentett különösebb problémát, hiszen a tanulók már korábban teljesítették az 50 órát. Ahol lemaradásban voltak a diákok ott csak a végzősökre koncentráltak, hogy az érettségihez szükséges órákat határidőre tudják teljesíteni. Itt főleg belső iskolai tevékenységekkel, vagy online oldották meg a közösségi szolgálat teljesítését, de volt rá példa, hogy a diákok a közvetlen lakókörnyezetükben nyújtottak segítséget; a bevásárlásban, ételhordásban, kerti munkákban segítettek. A nyaranta történő enyhítések nagyban hozzájárultak az alsóbb évfolyamokon az IKSZ órák gördülékeny teljesítéséhez.

A pandémia előtti időszakban a közösségi szolgálat online megvalósulása csak eseti alkalmakor volt jellemző, kb. az iskolák tizedében volt erre egyáltalán példa. Ha volt, akkor valamilyen iskolai online esemény megszervezése, feladat elvégzése (pl. online vetélkedő, honlap-szerkesztés); online korrepetálás vagy egyéb múzeumpedagógiai tevékenység valósult meg. Meglepő módon a pandémia alatt a közösségi szolgálati tevékenységek többsége nem helyeződött át az online térbe.

Ahol mégis a digitális platformra helyeződött az IKSZ végzése ott főleg a tanulásban segítettek egymásnak a diákok, az alsóbb éveseket korrepetálták, az intézmény honlapjának szerkesztésében, illetve idős emberek számítástechnikai oktatásában vállaltak szerepet. A koordinátorok tájékoztatása szerint a tanulóknak az online teljesítés egyáltalán nem okozott nehézséget, annak gyakorlatban történő megvalósítása a pedagógusoknak jelentett inkább kihívást.

19. táblázat: Végeztek-e online tevékenységet a pandémia előtt/alatt az IKSZ tevékenységek során? Ha igen, milyen tevékenységeket végeztek online? (utóbbi kérdés esetében többet is lehetett választani) N és %, N=40

	Pandémia előtt		Pandémia után	
	N	%	N	%
Végeztek online tevékenységet	4	10	15	38
Múzeumpedagógiai feladatokat	1	3	2	5
Idős emberek online oktatását	0	0	2	5
Online korrepetálást	1	3	11	28
Online iskolai feladatokat	3	8	9	23
Egyéb	1	3	4	10

Nyitott kérdés segítségével számoltak be a kutatásban részt vevő iskolák arról, milyen tapasztalatokat szereztek a közösségi szolgálattal kapcsolatban a pandémia időszaka alatt. Összességében egymáshoz többnyire hasonló impressziók születtek. A legtöbben a fogadószervezetek részéről jelentkező helyhiányokat, a beszűkülő lehetőségeket említették meg, valamint azt, hogy a szigorú lezárások időszaka alatt teljesen leállt a program végrehajtása. A megvalósult tevékenységek ahogy korábban is említettük jobban koncentráálódtak a nyári szünetre, amikor a szabályozás is jóval lazább volt a korábbiaknál; másrészt új tevékenységelemek is megjelentek (pl. online korrepetálás, bevásárlás időseknek). Nemcsak rövid, hanem hosszabb távon is jelentkezhet az a negatív következmény, hogy a tanulók, pedagógusok érdeklődése, motivációja visszaesett. A pandémia alatti tapasztalatokat jól foglalja össze az alábbi idézet:

„Jelentősen visszaesett a teljesített órák száma az érintett időszakban. Ennek okai között a lehetőségek beszűkülése ugyanúgy szerepet játszott, mint a bizonytalanságtól, járványtól való

féltés. A végzősök közül többen kerültek nehéz helyzetbe a teljesítés határidejének betartásával kapcsolatban. Ekkor már nem pedagógiai cél vagy személyiségfejlesztés volt az IKSZ, csupán kötelezően, valahogyan teljesítendő adminisztratív teher. Ez jelentősen rontotta a motivációt mindenki részéről.”

Tanulói attitűdök

Az intézményi IKSZ-koordinátorok véleménye szerint, illetve a diákokkal folytatott fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetések alapján is a tanulóknak alapvetően pozitív az attitűdje a közösségi szolgálattal kapcsolatos programról. A legtöbb pedagógus szerint a diákok általában elégedettek a fogadó intézményükkel és jellemzően jól érzik magukat az IKSZ során, illetve kifejezetten kedvelik a csoportosan végzett tevékenységeket. A teljesítést követően a diákok sok pozitív tapasztalatról, élményről számoltak be – legalábbis az iskolák közel 90 százalékában ez volt inkább a tapasztalat. Nagyobb volt a bizonytalanság abban a kérdésben, hogy a diákok mennyire érdeklődők az IKSZ iránt – jellemzően azért inkább az érdeklődő tanulókkal szembesülő iskolák voltak többségben. Ugyanakkor – bár a kérdésben nagy megosztottság látszott az egyes iskolák között – inkább volt jellemző az a pedagógusi vélekedés, hogy a diákok az IKSZ-re mint egy teljesítendő kötelezettségre tekintenek, illetve az IKSZ-et szabadidejük felesleges lefoglalásának tartják. Ami egyértelműen pozitív a program szempontjából, hogy az online felvétel, valamint a koordinátori interjúk is alátámasztják, hogy a diákok nagy része jól érezte magát az IKSZ teljesítése alatt ahogy a következő interjúrészlet és a táblázat is mutatja:

„A diákok nagy része hasznos és örömteli tevékenységként éli meg a teljesítést, szinte kivétel nélkül pozitív élményekkel gazdagodtak, és a programot alapvetően hasznosnak találják.”

20. táblázat: Az Önök iskolájában a diákok hogyan viszonyulnak az IKSZ-hez? % és átlag, N=40

	egyáltalán nem jellemző	inkább nem jellemző	inkább jellemző	teljes mértékben jellemző	átlag*
	%	%	%	%	pont
A diákok a legtöbb esetben elégedettek a fogadó intézményükkel	0	0	73	27	3,3
A diákok általában jól érzik magukat az IKSZ során	0	5	78	17	3,1
Miután a diákok teljesítik az IKSZ-et, sok pozitív tapasztalatról. élményről számolnak be	0	13	70	17	3,1
A diákok jellemzően érdeklődők az IKSZ iránt	3	23	68	8	2,8
A diákok számára jellemzően az IKSZ csupán egy teljesítendő kötelezettség	5	35	55	5	2,6
A diákok szabadidejük főlegesen lefoglalásának tartják az IKSZ-et	0	60	23	17	2,6
A diákok motiválatlanok az IKSZ-szel kapcsolatban	25	50	23	2	2,0
A diákok gyakran számolnak be a fogadó intézmények felkészületlenségéről	55	45	0	0	1,5

*Minél magasabb az átlagpontszám, annál nagyobb az állítással való egyetértés (terjedelem: 1-4 között)

Ahogy a Jelentés elején már említettük, egy program, fejlesztés sikerét jelentősen befolyásolja, hogy a kitűzött célok mennyire teljesülnek a gyakorlati megvalósítás során. A célok teljesülése mellett elengedhetetlen, hogy a programnak megfelelő hatása legyen. Korábban láthattuk, hogy az IKSZ céljai között első helyen a szociális érzékenyítés jelent meg, melyet az önkéntességre nevelés, a személyiségfejlesztés és a munka világával való ismerkedés követett. Az interjúk és az online kérdőív alapján is egyértelműen kirajzolódott, hogy az IKSZ több szempontból is pozitív hatást gyakorolt a diákok kompetenciáira. Az intézményvezetők és koordinátorok az interjúkban leggyakrabban a szociális érzékenyítést, személyiségformálást, a munka világával való ismerkedést, pályaorientációt említették. Elmondásuk alapján fejlődött a diákok kommunikációs készsége, nyitottabbá, önállóbbá váltak, empátikusabbak, toleránsabbak lettek, valamint kötelességtudatuk, kitartásuk, kreativitásuk, szociális készségeik fejlődtek leginkább az IKSZ tevékenységek hatására.

Ezt mutatja be a következő néhány interjúrészlet is:

„határozottan segíti az IKSZ a pályaorientációt, valamint erős személyiségformáló hatása van. Az IKSZ során önállóbbá válnak a gyerekek, gyakorolják a kommunikációt idegen emberekkel is, ezek mind-mind fejlesztik a tanulók kompetenciáját.”

„megtanulni segíteni más embereken, felfedezni az értékeket a rászorulóknak. Mindezt csak tapasztalat útján lehet megszerezni, és erre a közösségi szolgálat olyan lehetőséget biztosít, ami fejlődésükhöz, emberi kiteljesedésükhöz elengedhetetlen”.

„nyitottabbak, önállóbbak lesznek, empátikusan képesek segíteni embertársaikon, és az esetleges kezdeti félelmük, idegenkedésük ellentétes irányúvá változik, viselkedésük biztossá és határozottá válik. A diákokat motiválja, hogy felelős és hasznos munkát végeznek, hogy elismerik a tevékenységüket.”

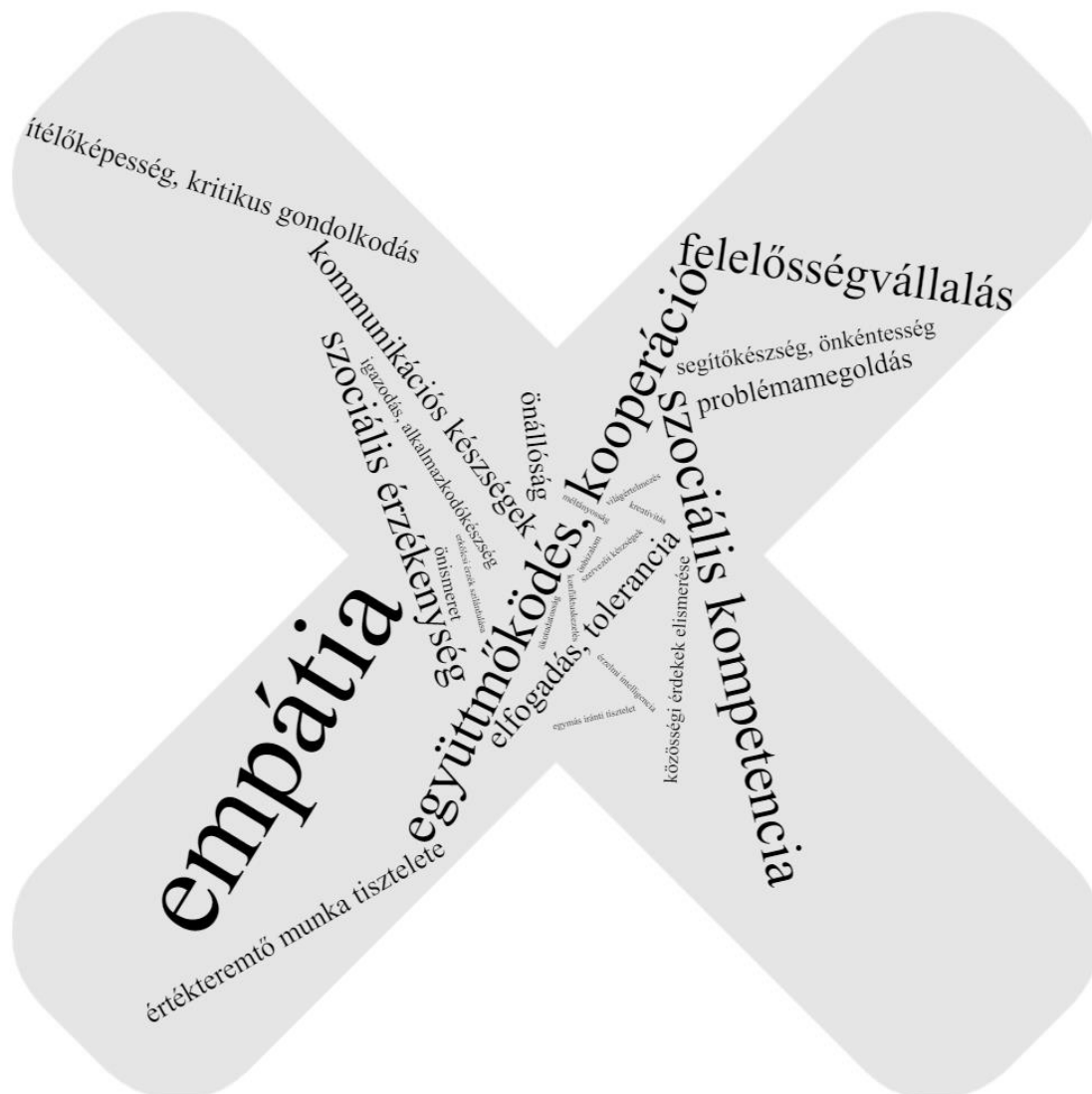
„nagy hatással lehet a pályaaorientációjukra, illetve jelentős a személyiségfejlesztő hatása is, hiszen a közösségi szolgálat során ellátott tevékenységek fejlesztik empátiájukat, segítőkészségüket, együttműködési-, munkavállalói kompetenciájukat, emellett közösségépítő hatása is van, különösen, ha egyszerre több tanuló vesz részt egy tevékenységben.”

„Az IKSZ érzékenyítő, szociális jellege határozottan érezhető a diákok körében, de sokat fejlődtek felelősségvállalás terén is.”

A diákok véleménye nem tért el lényegesen az intézményvezetők és koordinátorok meglátásaitól. A diákok esetében azonban a problémamegoldás és a kommunikáció fejlődése, valamint a munka világával való ismerkedés némileg hangsúlyosabban jelent meg az IKSZ pozitívumai között. Többen is beszámoltak arról, hogy az IKSZ alatt végzett tevékenység hatására döntöttek egy-egy szakma választása, vagy elvetése mellett. Az interjúk azonban azt is megerősítik, hogy az IKSZ akkor segíti elsősorban a pályaválasztást, ha olyan szervezetet választ a diák, ami az érdeklődési körének megfelel.

Az online kérdőívben a nyitott kérdésként megfogalmazott felvetésre, vagyis, hogy milyen készségeket fejleszt az IKSZ közel száz értékelhető szempont érkezett, melyeket az alábbi szófelhőben gyűjtöttünk össze (a szavak mérete az említési gyakoriságot fejezi ki). A leggyakrabban említett készség/kompetencia/tulajdonság az interjúkon adott válaszokhoz hasonlóan az empátia, az együttműködési készség, illetve a szociális kompetencia volt, azaz elsősorban ezeket fejleszti leginkább a programban való részvétel. A szociális érzékenység, a kommunikációs készségek és az elfogadás/tolerancia szintén a relatíve gyakran említett tényezők között szerepelt. Mindezek alapján elmondható, hogy a Jelentés elején megfogalmazott célokat tekintve az IKSZ sikeresnek tekinthető.

4. ábra: Vannak-e olyan készségek, kompetenciák, melyek Ön szerint javulnak az IKSZ végzésének hatására? Ha igen, melyek ezek?

A megkérdezett pedagógusok véleménye szerint az IKSZ deklarált céljainak, alapelveinek többsége is teljesült. Nagyfokú egyetértés övezte, hogy az IKSZ teljesítésében az anyagi érdekek egyik fél részéről sem játszottak szerepet, illetve a diákok szabadon választhatták ki a programban végzett tevékenységüket. A többség szintén egyetértett azzal, hogy az IKSZ-ben végzett tevékenységek a helyi közösség javát szolgálják, a program növeli a tanulók tolerancia-szintjét; olyan tevékenységet végeznek, amely kapcsolódik a fogadószervezet fókuszában álló célcsoportjához; valamint többnyire az iskolán kívül végzik a kapcsolódó tevékenységeket. A többség szerint igaz - de már közel sem olyan egyöntetűen -, hogy a közösségi szolgálati tevékenységek hosszútávon fenntarthatók. Átlagosan ugyanilyen mértékben értenek egyet azzal is, hogy az IKSZ-es tevékenységek jellemzően több területet is érintenek. Az állítások zöméhez képest jóval megosztottabbak voltak a vélemények abban a kérdésben, hogy a tanulók mennyiben végzik közvetlen hozzátartozójuk felügyelete alatt az IKSZ-es tevékenységet (a pedagógusok ötöde szerint ez jellemző), illetve mennyire alakult ki partneri viszony az iskola és a fogadóintézmények között. A pedagógusok abban a legbizonytalanabbak, hogy a diákok többsége az IKSZ teljesítését követően is végez-e önkéntes munkát vagy sem, de bíznak abban, hogy a végzett tevékenységek hatást gyakorolhatnak a további életpályára.

21. táblázat: Mennyire teljesülnek az IKSZ teljesítése során a következő szempontok? % és átlag, N=40

	egyáltalán nem	inkább nem	inkább igen	teljes mértékben	NT/NV	átlag*
	%	%	%	%	%	pont
Sem a fogadófél, sem a tanulók nem érdekeltek anyagilag az IKSZ teljesítésében	5	3	8	77	7	3,7
A diákok maguk választhatják ki az általuk végzendő tevékenységeket	0	3	30	65	2	3,6
A tanulók olyan tevékenységet végeznek, melyek a helyi közösség javát szolgálják	0	3	57	38	2	3,4
A tanulók elfogadóvá válnak a segítségre szoruló személy(ek) iránt	0	0	63	32	5	3,3
A közösségi szolgálat során közvetlenül a szervezet célcsoportját szolgáló tevékenysége(ke)t végeznek a tanulók	0	3	57	28	12	3,3
A diákok saját iskolájukban csak részben végzik a közösségi szolgálatot	3	3	60	32	2	3,3
A tanulók nem végeznek közvetlen hozzátartozó felügyelete alatt közösségi szolgálatot	8	13	13	55	11	3,3
A diákok olyan tevékenységekben vesznek részt, melyek hosszútávon fenntarthatók	0	10	55	20	15	3,1
A diákok több területen végzik az IKSZ feladataikat	5	8	60	23	4	3,1
A közösségi szolgálat kapcsán partneri viszony alakul ki az érintettek között	3	15	58	20	4	3,0
A diákok többsége az IKSZ teljesítését követően is végez önkéntes munkát	3	40	40	3	14	2,5

*Minél magasabb az átlagpontoszám, annál nagyobb az állítással való egyetértés (terjedelem: 1-4 között)

Jó gyakorlatok

Az iskolák többsége (77%) szerint intézményében nem működött olyan IKSZ-hez kötődő gyakorlat, amely példát jelenthetett volna más intézmények számára. Azonban akiknél működnek ilyen gyakorlatok, jellemzően több dimenzióban is megragadhatók a követendő példák (legkevésbé talán csak a koordinátor motiváltságának növelésére létezik viszonylag kevesebb jó gyakorlat). A jó gyakorlatokat bemutatását szintén egy nyitott kérdés keretében tettük lehetővé, három releváns bejegyzést a 93. táblázatban mutatunk be.

22. táblázat: Melyek az IKSZ program jó gyakorlatként való kiválasztásának gyakorlatai? (többet lehetett választani) említések, N=9

	N
A felkészítés-tevékenység-feldolgozás hármas kritériumrendszerének megléte	5
A program iskola arculatára való alkalmazása	5
A vezetés támogatása a program kapcsán	5
Az IKSZ program teamben való vezetése, működtetése	5
A koordinátor motiváltsága	3
A diákok és a segítettek számára egyaránt hasznos tevékenységek megléte	6
A program élménypedagógiai jellege, amit a diákok visszacsatolnak, hogy jól működik	5
Egyéb („Társ-program” mintaiskolája)	1

93. táblázat: Néhány jó IKSZ gyakorlat példája

1.	„Iskolánkban a közösségi szolgálatot Nursiai Szent Benedekről, a bencés szerzetesrend alapítójáról neveztük el, aki a ciszterci rendnek is szentje és mércéje, a keresztény Európának pedig védőszentje. A szeretetszolgálatot a mindenkori 10. évfolyam diákjai szeptembertől a tanév végéig átlagosan heti 1-5 óra időtartamban végzik. A diákok ezzel a rendszeres, heti jelenléttel 40 órát teljesítenek, míg a fennmaradó tíz órát a nyitó, a félévi értékelő és a záró alkalmak biztosítják (5+5+40 óra). 14 fő koordinátor tanár tartja a kapcsolatot a kiemelt fogadóintézményekkel, ill. az ott munkát végző diákok éves tevékenységét segítik, támogatják. Kiemelt intézmények azon intézmények, akik több diákot is foglalkoztatnak (pl. óvodák, idősek otthona, alapítványok, Karitás, Máltai Szeretetszolgálat, CNK iskola stb.). A mindenkori 10.-es osztályfőnök is koordinátori feladatokat lát el azon diákoknál, akik a lakóhelyükön dolgoznak. 10. évfolyam végén a diákok leadják a Naplójukat és egy portfólióban beszámolnak a végzett munkáról, értékelik önmagukat és a tevékenységüket. A bizonyítványukba bekerül a szolgálat teljesítését igazoló pecsét. A Naplót és a portfóliót az irattárban megőrizzük és az érettségit követően visszaadjuk.”
2.	„9. évfolyamos diákjaink még a tanév megkezdése előtt segítenek a könyvtári állomány rendezésében, a tankönyvek bevételezésében, a tankönyvcsomagok összeállításában. Ezt a lehetőséget kimondottan a 9. évfolyamba lépő diákjainknak ajánljuk fel, hogy még a tanulmányok megkezdése előtt, kötetlen formában ismerkedjenek meg az iskolával és egymással.”
3.	„Az intézmény jó gyakorlata, hogy lehetőségeikhez mérten elismerik a közösségi szolgálat terén kiemelkedően aktív diákjaikat. A 75 órát és a 100 órát teljesítő diákok az érettségi bizonyítvány kiosztásakor elismerő oklevelet kapnak, és a 100 órát teljesítők még jutalomkönyvben is részesülnek, melyet az igazgató ad át számukra. Nagy örömeinkre minden évben akadnak ilyen aktív diákok.”

Az IKSZ dokumentálása

A monitoring részét képezte a szükséges hivatalos és tanügyi dokumentumok áttekintése, ellenőrzése és az ezzel kapcsolatos javaslatok megfogalmazása is. A vizsgálatok alapján elmondható, hogy az intézmények többségében a jogszabályoknak megfelelő volt a program adminisztrációja. A szervezett kereteket az iskolák biztosították a diákok számára a program megvalósulásához. A teljesítések az osztálynaplókba év közben kerültek bejegyzésre, a nyári teljesítést a következő szeptembertől vezették be a bizonyítványokba. Az IKSZ naplók,

valamint a diákok jelentkezési lapjának tartalma is a legtöbb esetben megfelelő volt. Az éves teljesítést a tanulók bizonyítványába bejegyezték, nem teljesítés esetén ezt is feltüntették.

Az iskolák jelentős többségében (83%) az Iskolai Közösségi Szolgálattal kapcsolatos tevékenységek szabályozása valamilyen mértékben szerepel az intézmény Pedagógiai Programjában. Hasonló arányban (83%) jellemző, hogy Együttműködési Megállapodás keretében írják le az elvégzendő tevékenységeket. A dokumentáció-kezelés kismértékű hiányosságára utal, hogy az IKSZ-szel kapcsolatos dokumentumokra csak az iskolák 63 százalékában tért ki a hatályos Iratkezelési szabályzat.

Ahol a monitoring során eltérést tapasztaltunk, ott ezeknek a hiányosságoknak a kiküszöbölésére javaslatokat tettünk. Összességében elmondható, hogy kisebb dokumentációs hibák, hiányosságok mellett a program minden intézményben a jogszabályoknak megfelelően működött.

Fejlesztési javaslatok

A kérdőívben és az interjúk során is lehetőséget biztosítottunk arra, hogy a pedagógusok és a diákok javaslatokat fogalmazzanak meg az IKSZ működésére, hatékonyságára vonatkozóan. A válaszok többféle dimenzióban ragadták meg a kérdést, de a legtöbb a tanulói motiváció növelésére vonatkozott.

- ❖ **A pedagógusokkal folytatott interjúkban a javaslatok jelentős része az *érzékenyítés és lezárás hatékony megszervezéséhez kapcsolódott.***
 - A pedagógusok elmondása szerint az érzékenyítő foglalkozást érdemes új elemekkel kiegészíteni és hosszabb időt szánni rá. Több iskolában megfogalmazódott, hogy ezen alkalmakon a partnerintézmények is képviseltethetnék magukat, bemutathatnák a náluk végezhető tevékenységeket, így a diákoknak már egyfajta személyes kapcsolata is kialakulhatna leendő „munkáltatóikkal”, megkönnyítve ezzel számukra a választást és a szolgálat megkezdését.
 - Javaslat érkezett arra vonatkozóan is, hogy a felkészítő foglalkozásokba - az általános tudnivalók ismertetése mellett - célszerű külső, az IKSZ-re szakosodott szakembert bevonni, aki nemcsak a diákoknak, hanem a szülőknek is érzékenyítő foglalkozást tart. Az IKSZ céljainak, hatásainak alaposabb megismerése a közösségi szolgálat iránti motivációt is növelné.
 - A magas diáklétszámú iskoláknál felmerült, hogy hatékonyabb lenne a felkészítés elején az IKSZ-szel kapcsolatos általános tudnivalók ismertetését nagyobb, akár az egész 9.

évfolyam összevonásával tartani, míg a diákok érzékenyítését, a tanulók által felvetett kérdések, esetleges félelmek átbeszélését kisebb csoportokban végezni. Így a diákok érzékenyítésére is több idő juthatna.

- Az interjúalanyok szerint az érzékenyítésre és lezárásra szánt alkalmak kiegészítése végzős, pozitív tapasztalatokkal rendelkező diákok beszámolóival sokkal eredményesebb lehet. A diákok elmondhatnák, bemutathatnák saját élményeiket, tapasztalataikat, illetve, hogy mit tanultak a közösségi szolgálati órák végzése alatt. Az IKSZ pozitívumainak minél szélesebb körben történő elterjesztése érdekében pedig többen kiemelték, hogy az élményeket ne csak osztályszinten dolgozzák fel, hanem – esetleg ppt-vel, kisfilmek bemutatásával – tegyék megismerhetővé az alacsonyabb évfolyamokon tanulók számára is, ezzel is növelve a diákok, és ezzel együtt a pedagógusok motivációját, mely az IKSZ céljainak még hatékonyabb megvalósulását vonhatná maga után. Volt olyan intézmény, ahol egész napos rendezvényre, börsére tettek javaslatot az IKSZ pozitív tapasztalatainak bemutatására. Továbbá elhangzott, hogy az élménybeszámolókat az iskola honlapján, facebook oldalán is meg lehetne osztani, hogy minél szélesebb közönséget érhessenek el. Az iskolák közötti jó gyakorlatok megosztása is növelné az IKSZ hatékonyságát.
 - A csoportos beszámolók mellett nem szabad elhanyagolni az egyéni élménybeszámoló lehetőségének biztosítását (akár írásban, akár szóban) sem, ahol részletesebben beszámolhatnának a diákok a fogadóhelyekről, az IKSZ során szerzett pozitív és negatív tapasztalatokról. Mindez segítséget nyújthatna az IKSZ élményalapú megszervezésére, a tapasztalatok beépítésével pedig a fogadóintézmények szűrésére is lehetőség adódna. Mindez hozzájárulhatna az IKSZ céljainak hatékonyabb megvalósulásához, valamint a diákok motivációjának növeléséhez, valamint az IKSZ iskolai „megbecsültségéhez”.
- ❖ A javaslatok másik nagy csoportja az IKSZ-szel kapcsolatos adminisztrációra vonatkozott: hasznosnak tartanak azokat a megoldásokat, amelyek ennek csökkentését eredményeznék (pl. a szülők/tanulók regisztrálják az órákat a Kréta-rendszerben, azokat csak ellenőrizni kelljen a pedagógusoknak) és az adminisztratív kötelezettségek helyett inkább a program által biztosított „élmény” kerüljön kihangsúlyozásra. Ezzel kapcsolatos javaslat volt, hogy a program megvalósítására való ösztönző ne a nem teljesítés szankcionálása legyen, hanem ehelyett pozitív ösztönzők (jutalmak) kerüljenek fókuszba.
 - ❖ A javaslatok között kiemelten kapott említést a külön (vagy fél) pedagógus státusz biztosítására vonatkozó ajánlások az IKSZ feladatok ellátására, főleg a nagyobb létszámú

intézményekben. Javaslatként fogalmazódott meg, hogy a koordinátor a tantestület előtt történő szóbeli elismerésen túl anyagi juttatásokban, pótlékban is részesüljön.

- ❖ A fogadószervezetekkel kapcsolatban is fogalmazódtak meg javaslatok:
 - érdemes lenne a fogadószervezeteket valamilyen területi adatbázisba szervezni és ennek iskolák-tanulók felé történő transzparenciáját megteremteni;
 - olyan programokat, kezdeményezéseket felkarolni, melyek a fogadószervezetek és az iskolák/tanulók közötti kapcsolatot erősítené, folytonossá tenné;
 - érdemes lenne nemcsak a diákokat, hanem a fogadószervezeteket is érdekeltté, motiválttá tenni a program sikerében.
- ❖ A közösségi, kiscsoportos teljesítésnek nagyobb tere legyen az önkéntes munka során, így a tanulók jobb esetben egymást „húzzák”, serkentik a részvételben.
- ❖ Korábban láthattuk, hogy az IKSZ hatékonysága szempontjából rendkívül fontos, hogy a diákok olyan tevékenységet végezzenek, amit hasznosnak éreznek, illetve, hogy olyan területet válasszanak, ami érdeklődési körüknek megfelelő. A diákok motivációját növelné, ha előre felmérnék az iskolák, hogy a diákok milyen tevékenységeket végeznének szívesen az iskolán belül és a tevékenységeket a javaslatokkal összhangba hoznák.
- ❖ Ahogyan az IKSZ órák teljesítésénél láthattuk a diákok nagy része nyáron, szünidőben végzi az IKSZ tevékenységet. Ehhez kapcsolódik a diákok legtöbbet hangoztatott változtatási javaslata, mely szerint a nem tanítási napokon teljesíthető órák számát emelni kellene maximum 8 órára.
- ❖ A pedagógusok és diákok részéről is elhangzott, hogy nagyban növelné a diákok motivációját, ha a felsőoktatási felvételi eljárásban a közösségért végzett tevékenység plusz pontot érne.
- ❖ A motivációs lehetőségekre vonatkozó ötletek másik nagy csoportja főként a program PR fejlesztéséhez kapcsolódik. Ilyen például, hogy többen hiányolják azokat a fórumokat, ahol a diákok egymással tudnának tapasztalatot cserélni, illetve ahol kortárs élménybeszámolót tudnának tartani. Szinte teljesen hiányzik, illetve ha van is, a program felügyeletétől teljesen független az IKSZ közösségi médiában történő megjelenése, ahogy hiányoznak oktatófilmek, bemutatófilmek, beszélgetések is a program témáját, célját, eszközeit illetően. A javaslatok szerint a tanulói motiváció serkentésének eszköze lehet az is, ha a résztvevő tanulók valamilyen jutalomban részesülnek, vagy legalábbis kapnának valamilyen pozitív visszajelzést tevékenységük hasznosulásáról. Végezetül a tanulói motivációt nemcsak közvetlenül, hanem a pedagógusokon keresztül, a pedagógusok bevonásával is érdemesnek tartják erősíteni.

❖ A pedagógusok, IKSZ-koordinátorok motivációs lehetőségeivel kapcsolatban szintén megkérdeztük a kutatásban résztvevő pedagógusokat. A válaszadók töredéke jelezte, hogy iskolájukban nem látják különösebben szükségesnek a tanárok ösztönzését, hiszen a program jól működik, a koordinátorok minden támogatást megkapnak. A többség (a válaszadók legalább kétharmada) azonban azt emelte ki, hogy a koordinációs tevékenység jelentős pluszmunkát, adminisztrációs terhet, szabadidő-ráfordítást igényel, ezt pedig vagy órakedvezményrel, vagy pedig bérpótlékkal, évvégi jutalommal vagy más anyagi elismeréssel lehetne honorálni. A pedagógusok motivációs lehetőségeiként említették még a témába illő jó tovább képzési lehetőségeket, jó gyakorlatok gyűjtését és megismertetését, valamint az IKSZ-koordinátorok és/vagy a szervezéssel, támogatással megbízott pedagógusok közösségépítését célzó kezdeményezéseket.

Összegzés

A Jelentés a 2021/2022. tanévben kiválasztott 40 intézmény monitori látogatásainak tapasztalatait összegezi. A monitori látogatások megerősítették, hogy az IKSZ a vonatkozó jogszabályokat betartva működik az intézményekben, illetve az IKSZ dokumentálását és az ehhez kapcsolódó adminisztratív tevékenységeket valamennyi, monitorozott intézményben az előírásoknak megfelelően végzik.

A monitori látogatások tapasztalatai szerint az IKSZ területek közül a legnépszerűbbek a kulturális és közösségi, illetve a szociális és/vagy jótékonyági programokhoz kapcsolódó tevékenységek. A legnépszerűbb fogadóintézmények között menhelyek, alapítványok, óvodák, táboroztatási lehetőségek által biztosított programok, múzeumok szerepeltek. A legtöbben olyan szervezetet igyekeztek választani, ahol úgy érezték, hogy valóban fontos segítő munkát végezhetnek. A tanulók számára elengedhetetlen, hogy hasznosnak érezzék magukat, hasznos tevékenységet végezzenek a közösségi szolgálat ideje alatt.

A monitoring vizsgálat egyértelműen megerősítette az érzékenyítés és reflexió jelentőségét. Ahol kellő időt és energiát szántak ezekre az alkalmakra, illetve megfelelő tartalommal töltötték meg, ott a diákok nagyobb arányban tekintettek élményként, hasznos tevékenységként az IKSZ-tevékenységekre, valamint a diákok motivációja is magasabb volt. Ugyanakkor a monitoring vizsgálat felhívta a figyelmet, hogy az iskoláknak még szükséges fejlődniük ezen a téren.

Látható volt, hogy a fogadókör felkutatása összességében nem jelentett problémát sem az iskolák, sem a diákok számára, illetve a fogadószervezetekkel is jellemzően elégedettek voltak az érintettek. A fogadóintézmények visszajelzéseinek hiányosságaira is felhívta a vizsgálat a figyelmet, ezek szervezett keretek közé szorítása elengedhetetlen lenne a diákok motivációjának növelése érdekében.

Az iskolák többségében a fogadószervezetek száma folyamatosan nő, ami egyre nagyobb kihívás elé állítja az oktatási intézményeket, mivel a velük való kapcsolattartás egyre több időt vesz igénybe.

A pandémiás helyzet nagymértékben megnehezítette a közösségi szolgálat megszervezését, megvalósítását, leszűkült a külső tevékenységek köre, illetve a járvány hullámai idején ugrásszerűen lecsökkent a teljesített órák száma. A nehézségek ellenére a végzős diákok teljesítése az iskolák többségében nem jelentett problémát.

A monitoring vizsgálat alapján elmondható, hogy a tanulóknak alapvetően pozitív az attitűdje a közösségi szolgálattal kapcsolatos programról, jellemzően jól érzik magukat az IKSZ során, illetve előnyben részesítik a csoportosan végzett tevékenységeket

Az interjúk és az online kérdőív alapján is egyértelműen kirajzolódott, hogy az IKSZ több szempontból is pozitív hatást gyakorol a diákok kompetenciáinak fejlődésére.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy az IKSZ-szel kapcsolatban a legnagyobb kihívást a koordinátorok, de leginkább a diákok motivációjának növelése jelenti. A javaslatok jelentős része is ehhez kapcsolódott, az érzékenyítés és lezárás hatékonyabb megszervezéséhez, a pozitív tapasztalatok szélesebb körben való megismertetéséhez. Többen hiányolják azokat a fórumokat, ahol a diákok egymással tudnának tapasztalatot cserélni, illetve ahol kortárs élménybeszámolót tudnának tartani. Ezek hatékonyabb megszervezése hozzájárulhatna a diákok motivációjának növeléséhez is, amely a program sikerességét jelentős mértékben növelné.